

Pandemiavalmiutta ja -varautumista ja pandemian torjuntaa koskeva kansainvälinen sopimus

Eduskuntatunnus

U 122/2022 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

WHO:n yleiskokouksen erityisistunto päätti joulukuussa 2021 hallitustenvälisen neuvotteluelimen perustamisesta WHO:n alaisen pandemiavalmiutta ja -varautumista ja pandemian torjuntaa koskevan kansainvälisen sopimuksen (jäljempänä pandemiasopimus) neuvotteluita varten. Lisäksi erityisistunto päätti mahdollisuudesta tarkastella WHO:n kansainvälisen terveyssäännösten (SopS 50 ja 51/2007, jäljempänä myös IHR) muutostarpeita. WHO:n yleiskokous päätti toukokuussa 2022 perustaa IHR:n muutosten neuvottelemiseksi hallitustenvälisen työryhmän. Eduskunnalle on annettu aiemmin tietoja molemmista neuvotteluprosesseista E-kirjeellä E 57/2021 vp, E-jatkokirjeillä EJ 14/2021 vp ja EJ 8/2022 vp sekä U-kirjelmällä U 122/2022 vp ja U-jatkokirjeillä UJ 48/2023 vp ja UJ 9/2024 vp. IHR:n muutokset hyväksyttiin WHO:n 77. yleiskokouksessa 1.6.2024. Sosiaali- ja terveysministeriö laatii parhaillaan hallituksen esitystä eduskunnalle muutosten hyväksymisestä ja voimaansaattamisesta. Hallituksen esitys annetaan eduskunnalle kevään 2025 istuntokaudella. Tämän U-jatkokirjeen tarkoituksena on täydentää Suomen neuvottelukantoja ja antaa tietoja pandemiasopimuksen neuvotteluiden etenemisestä.

WHO:n alainen hallitustenvälinen pandemiasopimuksen neuvotteluelin (Intergovernmental Negotiating Body, jäljempänä myös INB) on kokoontunut toistaiseksi 13 istuntoon, jotka on pidetty helmikuussa, maaliskuussa, kesäkuussa, heinäkuussa ja joulukuussa 2022, helmikuussa, kesäkuussa, heinäkuussa, marraskuussa, joulukuussa 2023, helmikuussa, maaliskuussa, heinäkuussa, syyskuussa, marraskuussa ja joulukuussa 2024, sekä helmikuussa 2025.

Tavoitteena oli alun perin viedä sopimus hyväksyttäväksi WHO:n 77. yleiskokoukseen 27.5.-1.6.2024. Neuvottelut eivät kuitenkaan edenneet niin suotuisasti, että tässä tavoiteaikataulussa olisi ollut mahdollista pysyä. WHO:n 77:n yleiskokous teki päätöksen neuvotteluiden jatkamisesta enintään yhdellä vuodella.

Neuvotteluja on jatkettu keväällä 2024 käsittelyssä olleen tekstin pohjalta syksyllä 2024 sekä helmikuussa 2025. Virallisten neuvotteluiden rinnalla on pidetty runsaasti epävirallisia konsultaatioita joko yksittäisten jäsenmaiden tai puheenjohtajiston johdolla. Puheenjohtajisto on neuvottelujen edetessä tehnyt kompromissiehdotuksia tekstin eri kohtiin. Neuvotteluiden viimeinen kierros on tarkoitus pitää 7.–11.4.2025. Pandemiasopimus on tarkoitus hyväksyä WHO:n 78. yleiskokouksessa päätöslauselmalla touku-kuussa 2025.

EU valmistelee kantojaan erityiskomiteaksi nimetyssä neuvoston terveystyöryhmässä. Yksityiskohtaisempia EU-kantoja sopimusneuvotteluihin koordinoidaan Genevessä neuvoston mandaattipäätöksen mukaisesti.

Suomen kanta

Valtioneuvosto on muodostanut aikaisemmin kantoja asiaan U-kirjelmässä U 122/2022 vp ja U-jatkokirjeissä UJ 48/2023 vp ja UJ 9/2024 vp. Tämä U-jatkokirje täydentää aiempia kantoja.

Valtioneuvosto katsoo, että pandemiasopimuksen neuvottelutekstin uusi luonnos muodostaa hyvän pohjan neuvottelujen päättämiseksi tuloksekkaasti. Suomi osallistuu aktiivisesti sen käsittelyyn ja vaikuttaa siihen, että EU toimii neuvottelujen loppusuoralla strategisesti ja rakentavasti omien tavoitteidensa varmistamiseksi ja hyväksyttävien ratkaisujen löytämiseksi. Valtioneuvoston näkemyksen mukaan sopimukseen liittyy lähtökohtaisesti monia hyötyjä, jotka puoltavat sopimuksen tekemisestä.

Ottaen huomioon kolme vuotta jatkuneiden neuvottelujen tähänastisen vaikeuden ja käytettävissä olevan ajan, valtioneuvosto on valmis kannattamaan myös yleisluontoisempaa ja lyhyempää sopimusta, joka on kuitenkin sisällöltään riittävän kattava ja tasapainoinen. Valtioneuvosto voi tukea neuvotteluprosessin jatkamista joko joiltakin yhteisesti sovituilta osin tai kokonaisuutena hyvän lopputuloksen aikaan saamiseksi.

Neuvottelujen loppuvaiheessa Valtioneuvosto kiinnittää huomiota erityisesti seuraaviin seikkoihin:

- 1) Sopimuksessa tulee huomioida ihmisoikeusperustaisuus riittävällä tavalla. Tähän liittyen valtioneuvoston näkemyksen mukaan sukupuolten tasa-arvoa koskeva kirjaus on tärkeää säilyttää sopimuksessa.
- 2) Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että epidemioiden ja pandemioiden ennaltaehkäisemiskeinot, infektioiden torjunta, ja yhteinen terveys -lähestymistapa sekä nelikan-tayhteistyö WHO:n ja muiden ihmis-, eläin- ja ympäristön terveyden kannalta keskeisten kansainvälisten järjestöjen (WOAH, FAO, UNEP) kanssa on riittävällä tavalla huomioitu pandemiasopimuksessa.
- 3) Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että sopimus edistää taudinaiheuttajien ja niitä koskevan geneettisen tiedon saatavuuden ja hyödynjaon kehittämistä terveyden alalla ja korostaa yhteistyön ja synergian tarvetta muiden relevanttien kansainvälisten järjestöjen kanssa. Valtioneuvoston näkemyksen mukaan tiedon avoimuus olisi tärkeää sisällyttää sopimukseen, koska se on tieteellisen tutkimuksen perusedellytys.
- 4) Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että sopimusinstrumentin avulla parannetaan erityisesti kansainvälistä yhteistyötä pandemiavasteessa, mukaan lukien lääkinnällisten vastatoimien saatavuuden edistämiseksi. Valtioneuvosto pitää kuitenkin tärkeänä, ettei tuotteiden tai niitä koskevan luottamuksellisen tiedon jakamisen osalta aseteta sitovia velvoitteita jäsenmaille.
- 5) Valtioneuvosto katsoo, että pandemioiden ehkäisyssä sekä niihin varautumisessa ja vastaamisessa voidaan kannustaa vapaaehtoiseen teknologian ja osaamisen

siirtoon sekä vapaaehtoiseen lisensointiin erityisesti kehittyville maille. Valtioneuvosto katsoo, että aineettomia oikeuksia koskevien toimien osalta tulee kuitenkin välttää päällekkäistä työtä WHO:n ja Maailman kauppajärjestö WTO:n välillä. Teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaa koskevan TRIPS-sopimuksen toimeenpanoon liittyvien neuvotteluiden tulee tapahtua WTO:n alaisuudessa. Valtioneuvosto suhtautuu kriittisesti tilanteeseen, jossa pandemiasopimuksessa avattaisiin väylä aineettomien oikeuksien muokkaamiselle TRIPS-sopimuksen ulkopuolella.

- 6) Valtioneuvosto kannattaa neuvottelutekstin tämänhetkisen version muotoiluja koskien rahoitusta, koska niissä ei aseteta jäsenmaille sitovia velvoitteita. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että rahoituksen antaminen maiden kapasiteetin vahvistamiseen pysyy vapaaehtoisena ja että sopimuksella ei luoda uusia kansainvälisiä rahoitusinstrumentteja. Mahdollisimman kestävä kansallinen budjettirahoitus sopimuksen soveltamisalalla on keskeistä, mutta jokainen jäsenmaa määrittää itse kansallisen rahoituksensa tason. Valtioneuvosto voi hyväksyä maltillisen jäsenmaksun keräämisen sopimusosapuolilta sopimuksen hallinnoinnista aiheutuvien kustannusten kattamiseksi. Valtioneuvosto pitää tärkeänä tehokkuutta ja tarkoituksenmukaisuutta pandemiasopimuksen hallinnon ja hallinnollisten kustannusten osalta.

Pääasiallinen sisältö

Pandemiasopimuksen neuvotteluelin jatkaa 7.-11.4.2025 neuvotteluja syksyllä 2024 ja helmikuussa 2025 käsiteltävänä olleesta neuvottelutekstistä. Useasta kohdasta on päästy yhteisymmärrykseen, mutta sopimuksen kannalta keskeisimmät kohdat ovat edelleen auki.

Sopimusluonnos sisältää 37 artiklaa, mutta tekstiin on lisätty 13bis artikla, ja kolme artiklaa on yhdistetty muihin artikloihin (8, 15, 16), joten artikloja on 35. Sopimusluonnos muodostuu kolmesta luvusta.

Sopimusluonnoksen tarkoituksenmukaisiin kohtiin on lisätty viittauksia IHR:ään. Viittauksia on mm. I Luvun käsitteiden käyttöä (1 artikla), II Luvun pandemioiden torjuntaa (4 artikla) ja rahoitusta (20 artikla) sekä III Luvun sopimusosapuolten konferenssia (21 artikla) koskevissa kohdissa.

Luku I sisältää johdannon ja käsittelee mm. käsitteiden käyttöä (1 artikla), tavoitetta (2 artikla) ja keskeisiä periaatteita (3 artikla). Käsitteiden käyttöön on lisätty määritelmä humanitaarisesta ympäristöstä, jolla tarkoitetaan aseellisia konflikteja, luonnonkatastrofeja tai muita hätätilanteita, jotka ovat aiheuttaneet kriittisen uhan yhteisön tai muun suuren ihmisryhmän terveydelle, turvallisuudelle, tai hyvinvoinnille. Pandemiaan liittyvien tuotteiden osalta on lisätty viittaus IHR:n määritelmään. Periaate sukupuolten tasa-arvon huomioimisesta on lisätty jälleen tekstiin. Periaatteisiin ehdotetaan kirjattavaksi myös oikeus kehitykseen.

Luku II käsittelee oikeudenmukaista pandemiavalmiutta ja -varatumista ja -vastetta. Ehdotuksessa sopimusosapuolet sitoutuvat tekemään yhteistyötä pandemioiden ennaltaehkäisemiseksi ja tautiseurannan vahvistamiseksi kansalliset ja alueelliset olosuhteet huomioiden sekä kehittämään poikkihallinnollisia suunnitelmia tällä alueella (4 artikla). Suunnitelmia koskevat kirjaukset sisältävät eri osa-alueita, kuten rokotusohjelmat, infektioiden ehkäisy ja torjunta sekä zoonoosien torjunta. Sopimusosapuolikokous voi ehdotuksen mukaan lisäksi hyväksyä ohjeita, suosituksia ja standardeja artiklan toimeenpanon tueksi. Ehdotukseen sisältyy myös kirjaus siitä, että mikäli 4 artiklan 2 kohdassa listatuista toimista, joilla vahvistetaan pandemian ehkäisyä, ei päästä neuvottelutulokseen ennen 78. WHO:n yleiskokousta, kyseisestä kohdasta neuvoteltaisiin pandemiasopimuksen liite siten kuin sopimuksen III luvussa säädetään. Sopimusosapuolet edistävät

Yhteinen terveys -lähestymistapaa ja sitoutuvat suojelemaan ihmisten, eläinten ja kasvien terveyttä (5 artikla).

Ehdotus korostaa vahvojen terveysjärjestelmien merkitystä (6 artikla) ja sitoutuu sen tavoittelemiseen, että kansainväliset standardit ja yhteentoimivuus mahdollistaisivat ajantasaisen terveysdatan jakamisen kansanterveysvasteessa. Lisäksi kehitetään pandemioiden ennaltaehkäisyä, varautumisen ja vasteen arviointi- ja seurantamekanismi sopimuksen osapuolikokouksen määrittämässä aikataulussa.

Sopimusosapuolten tulee myös huolehtia kansallisten olosuhteidensa ja kapasiteettinsa huomioiden osaavasta terveydenhuollon henkilöstöstä (7 artikla). Sopimusosapuolet sitoutuvat kehittämään globaalia terveyden työntekijöiden joukkoa terveyshätätilanteisiin, kehittämään koordinoituja toimia kriittisten työntekijöiden suojelemiseksi hätätilanteissa, ja vähentämään terveydenhuollon työntekijöiden liikkuvuudesta koituvia mahdollisia kielteisiä vaikutuksia.

Tutkimuksen ja kehityksen (9 artikla) osalta luonnos sisältää määräyksen sopimusosapuolille kehittää maantieteellisesti hajautettuja kapasiteetteja tutkimukseen ja kehitykseen. Osapuolet sitoutuisivat kansalliset tilanteet huomioiden vahvistamaan yhteistyötä kliinisten tutkimusten kapasiteetissa ja tutkimusverkostoissa sekä tiedon nopeassa hyödyntämisessä. Sopimusosapuolet myös varmistaisivat, että valtioiden rahoittamat tutkimus- ja kehityssopimukset sisältäisivät kirjauksia esimerkiksi lisensoinnista, hinnoittelupolitiikoista, teknologian siirrosta sovituin ehdoin, relevantin tiedon julkaisemisesta, ja/tai WHO:n allokaatiokehysten puitteissa toimimisesta.

Kestävän ja maantieteellisesti monimuotoisen tuotannon, teknologian ja tiedon siirtämisen (10 artikla) osalta sopimusluonnos sisältää määräyksiä mm. sellaisten tuottajien identifiointiksi, jotka voisivat lisätä pandemiassa tarvittavien tuotteiden tuotantoa, ja WHO:n teknologian, osaamisen ja tiedon siirtämisen ohjelmien tukemista. Ehdotus sisältää myös määräyksiä pandemiassa tarvittavien tuotteiden teknologian ja osaamisen siirrosta (11 artikla), edistää teknologian ja tiedon siirtämistä eri tavoin, julkaista tiedot pandemiassa tarvittavien tuotteiden lisensseistä, kannustaa tutkimus- ja kehitystoimijoita sekä tuottajia ja patentinhaltijoita luopumaan tai vähentämään rojalteja, ja kannustaa tuottajia jakamaan relevanttia tietoa pandemioiden aikana. Lisäksi sopimusosapuolilla olisi velvollisuus mahdollisuuksien mukaan tukea kapasiteetin vahvistamista teknologian ja tiedon siirtämiseksi. Ehdotuksessa todetaan myös WTO:n jäsenmaiden sopimat jousot TRIPS-sopimukseen. Teknologian ja tiedon siirtoon perustettaisiin globaaleja WHO:n koordinoimia keskittymiä.

Ehdotuksen mukaan patogeenien saatavuuden ja hyötyjenjaon (12 artikla) mahdollistamiseksi perustetaan monenkeskinen mekanismi, jonka yksityiskohdista määrättäisiin tarkemmin pandemiasopimuksen liitteessä. Neuvottelut liitteestä on tarkoitus käynnistää, kun neuvottelut pandemiasopimuksesta on saatu päätökseen. Pandemiasopimusluonnos sisältää kuitenkin määräykset tämän ns. PABS-mekanismin keskeisistä periaatteista, joita olisivat mm. tasapuolinen saatavuuden ja hyötyjenjaon varmistaminen niin, että instrumentti on linjassa Nagoyan pöytäkirjan (SopS 45 ja 46/2016) kanssa. Luonnoksen mukaan pandemiatilanteessa WHO saisi valmistajilta käyttöönsä 20% näiden tuottamista pandemiassa tarvittavista tuotteista.

Lisäksi perustettaisiin pandemiassa tarvittavien tuotteiden ajantasaista ja oikeudenmukaista saatavuutta tukeva globaali toimitus- ja logistiikkaverkosto (13 artikla), jonka koollekutsujana ja koordinoijana toimisi WHO. Osapuolikokous sopii ensimmäisessä kokouksessaan verkoston toiminnan yksityiskohdista. Sopimusluonnoksen 13bis artiklassa ehdotetaan hankintaan ja jakeluun liittyvää sääntelyä, joiden mukaan sopimusosapuolet mm. pyrkivät kansallisen lainsäädännön niin mahdollistaessa julkaisemaan pandemiaan liittyvien terveystuotteiden valmistajien kanssa tekemiensä ostosopimusten ehdot.

Artiklaehdotus sisältää myös kirjauksen siitä, että sopimuspuolet pyytävät WHO:ta tarvittaessa yhteistyössä asianomaisten yhteisöjen ja monenvälisten järjestöjen kanssa laatimaan suosituksia ja tarvittaessa tukemaan politiikkaa, jolla hallitaan pandemiatilanteessa uusiin pandemiarokotuksiin liittyviä oikeudellisia riskejä, erityisesti humanitaarisia olosuhteita. Sääntelyn vahvistamiseksi (14 artikla) ehdotus sisältää määräyksiä muun muassa kansallisten ja alueellisten toimivaltaisten viranomaisten vahvistamisesta. Sopimusosapuolten tulee, relevantti lainsäädäntö huomioiden, kannustaa tuottajia mm. jakamaan sääntelyä koskeva tieto, ja julkaista tieto kansallisista ja alueellisista lupamenettelyprosesseista.

Ehdotus pyrkii vahvistamaan hallinnonraajat ylittävää, yhteiskunnan laajuista yhteistyötä (17 artikla). Sopimusosapuolten tulee mm. kansalliset tilanteensa huomioiden edistää yhteistyötä yhteisöjen ja eri sidosryhmien kanssa ja pyrkiä vähentämään pandemioiden yhteiskunnallisia vaikutuksia. Sopimusosapuolten tulee kehittää, kansallisen kontekstin huomioiden, kokonaisvaltaiset pandemiasuunnitelmat. Lisäksi ehdotus sisältää velvoitteita viestinnästä ja tietoisuuden vahvistamisesta (18 artikla). Kansainvälinen yhteistyö ja toimeenpanon tuki (19 artikla) kattaa mm. velvoitteen tehdä yhteistyötä mahdollisuuksien mukaan suoraan ja monenvälisten järjestöjen kautta etenkin kehittyvien maiden pandemioiden ehkäisemisen, varautumisen ja vahvistamisen parantamiseksi.

Kestävän rahoituksen (20 artikla) osalta sopimusluonnos sisältää kirjauksen rahoituksen koordinaatiomekanismista, jonka kautta tuettaisiin maatasoon kapasiteetin vahvistamista ja sopimuksen toimeenpanoa. Ehdotukseen on lisätty kirjaus siitä, että IHR:n muutoksilla perustettua koordinoivaa rahoitusmekanismia käytetään mekanismina pandemiasopimuksen täytäntöönpanoon sopimusosapuolten konferenssin määrittelemällä tavalla. Mekanismi mm. seuraisi tarpeita ja saatavilla olevaa rahoitusta ja tukisi maita rahoituksen hakemisessa. Osapuolikokous päättäisi koordinaatiomekanismin tarkemmista yksityiskohdista 12 kuukauden kuluessa sopimuksen voimaantulosta. Aikaisempaa kirjausta uudesta rahastosta ei tekstissä enää ole. Lisäksi sopimusosapuolet sitoutuvat mahdollisuuksien mukaan mm. säilyttämään tai vahvistamaan kansallista rahoitusta pandemiavarautumiseen ja -vasteeseen, lisäämään vapaaehtoisrahoitusta ja tutkimaan innovatiivisia rahoitustoimia.

III luvussa on määräykset institutionaalisista järjestelyistä ja kansainvälisille sopimuksille tyypilliset loppumääräykset. Ehdotuksen mukaan sopimuksen täytäntöönpanoa valvoo sopimusosapuolten konferenssi (COP) (21 artikla), joka kokoontuu säännöllisesti ja tarvittaessa erityisistunnoissa sekä arvioi sopimuksen toimeenpanoa viiden vuoden välein. COP kokoontuu ensimmäisen kerran vuoden kuluessa sopimuksen voimaantulosta ja hyväksyy menettelytapansa ja kriteerit tarkkailijoiden osallistumisesta. COP perustaa tarvittavat elimet työnsä tueksi. COP hyväksyy myös taloussäännön sekä mahdollisten alaryhmien ja sihteeristön toimintaan liittyvät talousasiat. COP hyväksyy jokaisessa säännönmukaisessa istunnossaan budjetin seuraavaan istuntoon saakka. Ehdotukseen on lisätty kirjaus siitä, että pandemiasopimuksen tavoitteiden ja täytäntöönpanon saavuttamiseksi COP tekee yhteistyötä mm. IHR:n alaisen sopimusvaltioiden komitean kanssa. Sopimuksen sihteeristönä (24 artikla) toimii WHO:n sihteeristö. Ehdotuksen 24 artiklan 2 kohtaan on kirjattu myös, että pandemiasopimus ei vaikuta jäsenmaiden toimivaltaan tehdä kansallisia toimia.

Ehdotettujen loppumääräysten perusteella sopimukseen voi tehdä varauksia, mutta ne eivät saa olla ristiriidassa sopimuksen päämäärän ja tarkoituksen kanssa (27 artikla). Sopimusosapuolet voivat ehdottaa muutoksia sopimukseen tai sen liitteisiin (29 artikla). Muutoksista pyritään päättämään konsensuksella, mutta mikäli tämä ei onnistu, muutokset voidaan hyväksyä $\frac{3}{4}$ määräenemmistöllä. Sopimusosapuolet sitoutuvat muutoksiin kansallisten menettelyidensä mukaisesti. Päätöksenteko mahdollisista lisäpöytäkirjoista (31 artikla) noudattaa samaa menettelyä. Loppumääräysten perusteella myös alueelliset taloudellisen yhdentymisen järjestöt, kuten EU, voivat tulla sopimusosapuoliksi ja

käyttää äänivaltaa toimivaltaansa kuuluvissa asioissa sopimusosapuolina olevien jäsen-maidensa määrän mukaisesti. Sopimus tulee voimaan 60 maan kansallisen ratifiointin jälkeen.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Sopimuksesta neuvotellaan unionin puolesta Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 218 artiklan mukaisessa menettelyssä. Aineellisena oikeusperustana on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 168 artiklan 5 kohta koskien rajat ylittäviä terveysuhkia. SEUT 168 artiklan 5 kohdan mukaan Euroopan parlamentti ja neuvosto voivat säätää tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen edistämistoimista, joiden tarkoituksena on ihmisten terveyden suojeleminen ja parantaminen ja erityisesti rajat ylittävien laajalle levinneiden vaarallisten sairauksien torjunta, toimenpiteistä, jotka koskevat vakavien rajat ylittävien terveysuhkien seuranta, niistä hälyttämistä ja niiden torjuntaa; nämä toimenpiteet eivät voi käsittää jäsenvaltioiden lakien ja asetusten yhdenmukaistamista. Sopimuksen aineellinen oikeusperusta voidaan kuitenkin määrittellä tarkasti vasta siinä vaiheessa, kun lopullinen sopimusteksti on valmis.

Jos aineellisena oikeusperustana käytetään SEUT 168 artiklan 5 kohtaa, tekee neuvosto päätökset sopimuksen allekirjoittamisesta ja tekemisestä unionin puolesta määränemmistöllä SEUT 218 artiklan 8 kohdan mukaisesti.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Parlamentille tiedotetaan asiasta menettelyn kaikissa vaiheissa SEUT 218 artiklan 10 kohdan mukaisesti.

Kansallinen valmistelu

Asiaa on valmisteltu valtioneuvoston 3.2.2022 asettamassa pandemiasopimuksen neuvotteluvaltuuskunnassa, jossa ovat edustettuina sosiaali- ja terveysministeriö, ulkoministeriö, sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Lisäksi asiaa on valmisteltu yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön, ympäristöministeriön, valtioneuvoston kanslian, valtiovarainministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa.

U-jatkokirjeluonnosta on käsitelty terveysjaoston kirjallisessa menettelyssä 31.3.-1.4.2025.

Eduskuntakäsittely

Eduskunnalle on annettu aiemmin tietoja pandemiasopimuksen ja IHR:n muutosten neuvotteluprosesseista E-kirjeellä E 57/2021 vp, E-jatkokirjeillä EJ 14/2021 vp ja EJ 8/2022 vp sekä U-kirjelmällä U 122/2022 vp ja U-jatkokirjeillä UJ 48/2023 vp ja UJ 9/2024 vp.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Pandemiasopimus tulisi valtioneuvoston alustavan arvion mukaan sisältämään sekä EU:n että jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Näin ollen kyse olisi sekä sopimuksesta, joka edellyttäisi jäsenvaltioiden kansallisia hyväksymistoimia. Lopullinen arvio toimivallan jakautumisesta sopimuksen osalta voidaan tehdä vasta, kun neuvottelut on saatettu päätökseen ja sopimusteksti on kokonaisuudessaan valmis.

Myös pandemiasopimuksen suhdetta Suomen lainsäädäntöön arvioidaan tarkemmin sopimusneuvotteluiden edetessä. Jo nyt voidaan kuitenkin arvioida, että

pandemiasopimus tulisi sisältämään lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Esimerkiksi tartuntatautien ehkäisystä on säädetty Suomessa lailla.

Valtioneuvoston arvion mukaan sopimuksen määräykset kuuluisivat Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) mukaan pääosin valtakunnan toimivaltaan. Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 12 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövaltaa asioissa, jotka koskevat mm. terveyden- ja sairaushoitoa, poikkeuksena mm. Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n 29 kohdassa säädetyn mukaisesti esimerkiksi ihmisten välillä tarttuvien tautien, jotka kuuluvat valtakunnan toimivaltaan. Ahvenanmaan itsehallintolain 30 §:n 9 kohdan mukaan tehtävistä, jotka ihmisten välillä tarttuvien tautien torjuntaa koskevan lainsäädännön mukaan kuuluvat valtakunnan viranomaiselle tai kunnille, huolehtii maakunnassa maakunnan hallitus tai muu maakuntalaissa määrätty viranomainen. Sopimuksen määräysten suhdetta Ahvenanmaan toimivaltaan arvioidaan kuitenkin tarkemmin sopimuksen lopullisen sisällön puitteissa. Mikäli sopimus sisältää maakunnan toimivaltaan kuuluvia määräyksiä, niiden voimaantulo Ahvenanmaalla edellyttää maakuntapäivien suostumusta. Ahvenanmaata kuullaan tarvittaessa sopimusneuvotteluiden aikana.

Taloudelliset vaikutukset

Sopimuksen vaikutuksia on toistaiseksi vaikea arvioida, koska ei ole tiedossa, missä muodossa sopimus lopulta hyväksytään. Nykymuodossaan ehdotuksen mukaisella pandemiasopimuksella on taloudellisia vaikutuksia, mutta niiden suuruusluokan tarkempi arviointi on tässä vaiheessa haastavaa. Rahoituspäätökset tehdään osana valtion julkisen talouden suunnitelmaa ja talousarvioprosessia.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Asiakirjat

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Outi Kuivasniemi, STM, outi.kuivasniemi@gov.fi, +358 50 435 0269
 Pasi Mustonen, UM/GEN, pasi.mustonen@gov.fi, +41 79 520 42 22
 Jenna Uusitalo, STM, jenna.uusitalo@gov.fi, +358 50 338 2078

VAHVA-tunnus

EU/1124/2022

Napsauta tähän ja kirjoita kukin tunnus omalle rivilleen

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite